

Adroddiad i'r	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad y cyfarfod	11 Mawrth 2021
Aelod Arweiniol / Swyddog	Julian Thompson Hill a Mark Young / Steve Gadd, Pennaeth Cyllid ac Eiddo
Awdur yr adroddiad	Steve Gadd, Pennaeth Cyllid ac Eiddo
Teitl	Sipsiwn a Theithwyr – Goblygiadau o Ran Adnoddau a Gweithdrefnau Drafft Gwersylloedd Answyddogol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn rhoi'r cefndir i ddull Cyngor Sir Ddinbych o ddelio â gwerylloedd answyddogol Sipsiwn a Theithwyr, yn adolygu'r prosesau sydd ar waith mewn cynghorau eraill ac yn darparu opsiynau ac yn gwneud nifer o argymhellion ynglŷn â sut y dylem symud ymlaen â strwythur a phrosesau cadarn i wella'r ymateb.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Pwrpas yr adroddiad yw rhoi diweddariad i'r Pwyllgor Craffu am y penderfyniadau a'r datblygiadau diweddar a oedd wedi'u bwriadu i wella sut mae'r Cyngor yn ymateb i wersylloedd answyddogol gan Sipsiwn a Theithwyr. Mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Cabinet wedi cefnogi'r cynigion.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod y Pwyllgor Craffu'n ystyried ac yn trafod y datblygiadau a'r penderfyniadau diweddar ynghlwm a'r modd y mae'r Cyngor yn ymateb i wersylloedd answyddogol gan Sipsiwn a Theithwyr.

4. Manylion yr Adroddiad

GWYBODAETH GEFNDIR

4.1 Gwaith Rhanbarthol

Yn amlwg, mae'r mater hwn yn effeithio ar Awdurdodau Lleol eraill a sefydliadau partner ar draws y rhanbarth yn ogystal â nifer o wasanaethau o fewn y Cyngor. Gan hynny, cytunwyd ar Brotocol ar y Cyd i Ogledd Cymru ar Reoli Gwersylloedd Diawdurdod yn 2015. Mae copi o'r protocol wedi'i gynnwys yn Atodiad E. Trefnwyd a chynhaliwyd y cyfarfodydd gan Dîm Cydraddoldeb Llywodraeth Cymru. Yn anffodus, mae'r rhain bellach wedi dod i ben oherwydd presenoldeb anghyson, diffyg gallu i flaenoriaethu'r gwaith oedd ei angen i gefnogi'r cyfarfodydd a newid i'r personél yn Llywodraeth Cymru.

4.2 Adroddiad yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth

O fewn Cyngor Sir Ddinbych (CSDd), cafodd papur ei gyflwyno i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth ym mis Medi 2019, a oedd yn crynhoi'r trefniadau presennol (gweler Atodiad F) ac yn gwneud yr argymhellion canlynol:

1. Adolygu'r broses asesu lles
2. Gwahanu'r broses asesu lles oddi wrth y broses cyflwyno hysbysiad
3. Lle bo hynny'n briodol, comisiynu beiliaid i gyflwyno hysbysiad ac ymdrin â'r holl ddogfennaeth ddilynol ac ymddangosiadau mewn llys, yn hytrach na defnyddio swyddogion CSDd
4. Sefydlu cyllideb gorfforaethol i ymdrin â chostau sy'n gysylltiedig â thresbasu

Ni wnaed unrhyw benderfyniadau terfynol ac fe amharwyd ar gynnydd yn amlwg gan y pandemig yn gynnar yn 2020. Fodd bynnag, yn rhan o'r adolygiad hwn, mae cod wedi'i sefydlu dan Gronfeydd wrth Gefn Corfforaethol i wasanaethau allu codio gwariant uniongyrchol yn ymwneud â gwersylloedd. Mae Lisa Atherton, Uwch Ymarferydd, Gofal Cymdeithasol i Blant, hefyd wedi gwneud llawer o waith dros y 3 mis diwethaf yn datblygu'r broses asesu lles. Mae hyn wedi darparu gwybodaeth ar gyfer y mapiau proses o fewn yr adroddiad hwn.

4.3 Fframwaith Cyfreithiol

Mae gan y Cyngor bŵer (nid dyletswydd) dan Adran 77 Deddf Cyfiawnder Troseddol a Threfn Gyhoeddus 1994 i gyflwyno cyfarwyddyd i rai sy'n rhan o wersyll diawdurdod, yn ei gwneud yn ofynnol iddynt adael a symud eu cerbydau oddi yno. O roi'r cyfarwyddyd, mae wedyn yn drosedd i unrhyw un y mae'r cyfarwyddyd yn berthnasol iddo fethu â gadael, a gellir cosbi hyn â dirwy. Pan mae'r Cyngor wedi cyflwyno cyfarwyddyd dan Adran 77 a bod pobl a cherbydau'n parhau i fod ar y tir yn groes i'r cyfarwyddyd, gall y Cyngor wneud cais i'r Llys Ynadon am orchymyn yn ei gwneud yn ofynnol symud unrhyw gerbyd neu eiddo arall sydd ar y tir oddi yno, ac unrhyw unigolyn sy'n byw ynddo. Mae'n drosedd atal unrhyw un sy'n gweithredu i arfer y pŵer sydd yn y gorchymyn. Pwerau'r awdurdod lleol, ac nid ei ddyletswyddau, yw cyflwyno cyfarwyddyd neu wneud cais i Lys am orchymyn o dan y darpariaethau hyn. Nid oes rhaid i'r Cyngor weithredu fel hyn ond gall benderfynu gwneud hynny. Wrth wneud y penderfyniad, dylai'r Cyngor gadw'r ystyriaethau cyfraith gyhoeddus arferol mewn cof, h.y. ystyried yr holl ystyriaethau perthnasol, dyletswyddau cydraddoldeb ac ystyriaethau hawliau dynol.

Fodd bynnag, mewn ymateb i'r Pandemig Covid-19, mae Canllawiau wedi'u cyhoeddi gan Lywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2020, a gafodd eu diweddarau ddiwethaf ym mis Medi, o'r enw 'Canllawiau i'r rhai sy'n cefnogi cymunedau Sipsiwn a Theithwyr: COVID-19'. Mae'n gywir dweud nad cyfarwyddyd yw hwn, ond canllawiau. Mae'n wir nad yw'r canllawiau'n ganllawiau statudol. Mewn geiriau eraill, nid oes unrhyw ran o Ddeddf 1994 yn dweud ei bod yn rhaid i'r Cyngor roi sylw i'r canllawiau mewn perthynas â'r pwerau hyn. Fodd bynnag, mae'r canllawiau'n ystyriaeth berthnasol a dylid eu defnyddio.

Mae'r canllawiau'n dweud na ddylai awdurdodau lleol droi gweryslyoedd diawdurdod allan, eu hadleoli na'u gorfodi i wasgaru oni bai fod risgiau uniongyrchol a sylweddol i ddiogelwch ac iechyd y cyhoedd trwy barhau i aros yno.

Mae'r canllawiau'n mynd ymlaen i ddweud, lle credir bod angen troi pobl allan, ***y dylai'r Cyngor ddod o hyd i leoliad arall addas lle bo modd.***

4.4 Canllawiau Llywodraeth Cymru

Mae [Canllawiau ar Reoli Gwersylla Diawdurdod 2013](#) gan Lywodraeth Cymru'n dweud y canlynol am ffyrdd o ddatrys gweryslya diawdurdod:

I bob pwrpas, os oes gweryll diawdurdod yn codi ac nad oes unrhyw safleoedd awdurdodedig eraill yn yr ardal, mae gan awdurdodau lleol dri llwybr clir yn ymwneud â sut y gallant ddatrys mater y gweryll. Dylid ystyried pob opsiwn yn ofalus:

- **Llwybr 1** – Ceisio cymryd meddiant o'r safle a feddiannir (camau troi allan).
- **Llwybr 2** – 'Goddef' meddianwyr Sipsiwn neu Deithiol, hyd yn oed am gyfnod byr, hyd nes y gellir dod o hyd i safle amgen neu nes mae'r meddianwyr yn symud ymlaen o'u gwirfodd.
- **Llwybr 3** – Dod o hyd i safle amgen, hyd yn oed os yw'n un dros dro'n unig, a chynnig cyfle i'r meddianwyr Sipsiwn neu Deithiol symud iddo.

Argymhellir bod awdurdodau lleol yn mynd ar ymweliad cychwynnol i'r gweryll cyn penderfynu pa opsiwn sydd fwyaf priodol. Bydd hyn yn galluogi casglu gwybodaeth allweddol ynglŷn â pham mae'r gweryll wedi'i sefydlu, p'un a oes unrhyw bryderon brys am les ac am ba mor hir mae'r meddianwyr yn bwriadu aros.

Mae'r canllawiau hefyd yn pwysleisio pwysigrwydd cael **Un Pwynt Cyswllt** ac yn dweud:

Swyddogaeth yr Un Pwynt Cyswllt

Dylai pob awdurdod lleol ddatblygu ei brotocol ei hun ar gyfer ymateb i wersylla diawdurdod a fydd yn pennu'r weithdrefn a pha bersonél fydd eu hangen. Fodd bynnag, argymhellir y dylid clustnodi un swyddog arweiniol i ymgymryd â'r swyddogaethau canlynol:

1. *Cydgysylltu â meddianwyr ac eraill sy'n cael eu heffeithio.*
2. *Cynnal neu gydgysylltu'r asesiadau angenrheidiol ac ymwneud â swyddogion perthnasol i sicrhau yr eir i'r afael ag anghenion.*
3. *Cyfleu'r dystiolaeth a darparu argymhellion i uwch swyddogion a fydd yn penderfynu yn y pen draw pa gamau i'w cymryd.*
4. *Sicrhau bod pob rhan-ddeiliad yn cael gwybod am y camau arfaethedig a bod cyn lleied â phosibl o aflonyddu ar bawb.*

Y DYFODOL

4.5 Derbyniodd yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth yr adroddiad ar 7 Ionawr i gytuno ar y ffordd orau ymlaen i wella ymateb y Cyngor yn y maes hwn. Ar ôl cael cefnogaeth yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, cafodd adroddiad arall ei gyflwyno i Gyfarfod Briffio'r Cabinet ar 20 Ionawr, a oedd hefyd yn cefnogi'r newidiadau arfaethedig sydd i'w gweld isod. Roedd gwaith wedi'i wneud i ddatblygu proses eglur ar gyfer gwerylloedd diawdurdod. Mae angen mwy o waith er mwyn sicrhau bod y broses yn addas at ei diben a bod gwaith ymgynghori wedi'i wneud â'r bobl gywir a'u bod yn rhan o'r broses wrth symud ymlaen.

Mae'r egwyddorion bras ym map y broses wedi'u cynnwys yn Atodiad A. Pwyntiau allweddol y broses yw:

- Proses glir wedi'i chytuno i ymgysylltu ar lefel strategol a gweithredol
- Proses glir wedi'i chytuno sy'n gwahaniaethu rhwng gwersylloedd ar dir CSDd a rhai ar dir preifat
- Sefydlu Grŵp Strategol i ymgymryd â rôl oruchwyliol a gwneud penderfyniadau ynglŷn â gofynion cyfathrebu a chyhoeddi unrhyw hysbysiadau Adran 77
- Sefydlu Tîm Gweithredol i gydlynu'r agweddau gweithredol
- Creu a chynnal cyfeiriadau e-bost a rhestrau cyswllt penodol i grwpiau ar gyfer y Grŵp Strategol a'r Tîm Gweithredol
- Tîm Ymyrraeth o fewn y Gwasanaethau Cymorth Cymunedol i fod â rhan allweddol mewn Asesiadau Lles (gweler Atodiad A)
- Gweithredu Argymhelliad 3 o gyflwyniad yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth ym mis Medi 2019 a sefydlu cytundeb gyda beiliaid allanol i gyflwyno hysbysiad ac ymdrin â'r holl ddogfennaeth ddilynol ac ymddangosiadau yn y Llys, yn hytrach na defnyddio swyddogion CSDd.

Cyflwynwyd dau ddewis i weithredu'r broses hon:

DEWIS A

Ceisio gweithredu'r prosesau newydd a'r ffurflen Asesu Lles gyda'r trefniadau staffio cyfredol. Er y bydd hyn yn helpu o ran eglurder y broses a'r broses o wneud penderfyniadau, byddai yn amlwg yn golygu na fyddai CSDd yn defnyddio'r arfer orau. Yn benodol, ni fyddai rôl Un Pwynt Cyswllt wedi'i darparu. Mae'n amlwg na all y rôl fel mae wedi'i thrafod uchod gael ei gwneud o fewn adnoddau cyfredol.

DEWIS B

Creu rôl newydd i Swyddog Cyswllt Sipsiwn a Theithwyr a fydd yn gweithredu fel Un Pwynt Cyswllt. Mae enghraifft o Swydd-ddisgrifiad wedi'i chynnwys yn Atodiad D. Prif swyddogaethau'r swydd fyddai:

- Darparu un pwynt cyswllt ar ran y Cyngor mewn perthynas â'r holl faterion sy'n ymwneud â'r gymuned Sipsiwn a Theithwyr, dros faes amrywiol sy'n cynnwys cymorth unigol, hyfforddiant ymwybyddiaeth, ymgysylltu â'r gymuned a chynghori ar ddeddfwriaeth a chanllawiau perthnasol.

- Darparu cyngor technegol i rai sy'n penderfynu yn y Cyngor ar ddeddfwriaeth allweddol a chanllawiau sy'n ymwneud â'r gymuned Sipsiwn a Theithwyr ac sy'n effeithio arnynt. Gall hyn hefyd ymestyn i bartneriaid a budd-ddeiliaid eraill.
- Cydlynu cyfrifoldebau'r Cyngor mewn perthynas â gwersylloedd diawdurdod sy'n cynnwys ymweliadau safle, asesiadau lles, darparu gwasanaethau, ymdrin â thensiynau yn y gymuned gan drigolion lleol a pharatoi tystiolaeth at ddibenion cyfreithiol.
- Sicrhau bod y prosesau a'r rhestrau cyswllt yn cael eu cynnal i sicrhau eu bod yn addas at eu diben ac yn gynaliadwy.
- Casglu gwybodaeth ynghyd sy'n ymwneud â gwersylloedd diawdurdod a llenwi Matrics Penderfyniad a fydd yn cynnwys argymhelliad i uwch reolwyr a'r Grŵp Strategol ynglŷn â chychwyn ar faterion cyfreithiol (enghraifft yn Atodiad B).
- Darparu cyngor a chymorth i berchnogion tir preifat a budd-ddeiliaid eraill mewn perthynas â gwersylloedd ar dir preifat.
- Os gwelir bod angen safleoedd parhaol a/neu safleoedd pontio ar ôl cwblhau'r Asesiad Sipsiwn a Theithwyr (proses ar wahân), y gobaith yw y byddai'r swydd hefyd yn rhan ganolog o ddod o hyd i safleoedd parhaol a safleoedd pontio addas a'u datblygu, a chyflwyno trefniadau rheoli priodol er mwyn i'r gymuned Deithiol allu eu defnyddio'n effeithiol. Bydd hyn yn cynnwys datblygu a gosod rheolau safle a sicrhau bod unrhyw safleoedd yn cael eu rheoli'n effeithiol.
- Cwblhau holl ffurflenni swyddogol y Llywodraeth ac ymateb i ymgynghoriadau LIC.
- Trafod gydag Awdurdodau Lleol eraill a'r sector cyhoeddus ehangach er mwyn ceisio ailedrych ar y dull o weithio mewn partneriaeth ar y cyd.

4.6 Penderfyniad yr Uwch Dîm Rheoli wedi'i gefnogi yng Nghyfarfod Briffio'r Cabinet

Fe wnaeth yr Uwch Dîm Rheoli'r penderfyniadau canlynol, a gafodd wedyn eu cefnogi yng Nghyfarfod Briffio'r Cabinet:

- Cytunwyd mai Dewis B oedd y dewis a ffefrir ac y byddai swydd newydd yn cael ei chreu ar gyfer Swyddog Cyswllt Sipsiwn a Theithwyr.
- Penderfynwyd hefyd mai'r lleoliad mwyaf addas ar gyfer y swydd wrth symud ymlaen oedd o fewn Tai Cymunedol.

- Er y byddai'r arweinyddiaeth ar yr Uwch Dîm Rheoli am y maes hwn yn trosglwyddo i Liz Grieve maes o law, byddai Steve Gadd yn parhau i arwain dros y misoedd nesaf tra oedd y swydd yn cael ei chynllunio a'i llenwi.
- Cymeradwywyd yr opsiwn am y beili allanol.
- Cymeradwywyd yr egwyddorion bras yn y broses ddrafft. Er hynny, cydnabyddid bod angen mwy o waith, ymgynghori ac ymgysylltu.
- Cytunwyd hefyd, oherwydd proffil uchel y maes hwn o waith, y byddem angen ymgysylltu ag aelodau'n ehangach. Yr adroddiad hwn i'r Pwyllgor Craffu yw rhan gyntaf y gwaith ymgysylltu ehangach hwnnw.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

- 5.1. Bydd proses gadarn i ymdrin â gwersylloedd answyddogol ynghyd â'r staff ychwanegol arfaethedig i ymgysylltu â chymunedau'n cyfrannu at flaenoriaethau mewn meysydd fel tai trwy gyfrannu at fabwysiadu Cynllun Datblygu Lleol newydd yn llwyddiannus, gwella gwytnwch cymunedau a chynnal amgylchedd deniadol.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

- 6.1. Bydd angen i'r swydd fynd drwy'r broses Gwerthuso Swyddi, ond mae'n debygol o gostio rhwng £40,000 a £50,000. Byddai'n cael ei argymhell bod y swydd yn cael ei hariannu'n llawn gyda dyraniad cyllideb sylfaenol o'r Gronfa wrth Gefn Gorfforaethol. Efallai y bydd angen cyllideb ychwanegol i ganiatáu i'r Swyddog allu cyflawni ei ddyletswyddau, sy'n gallu cael eu hasesu'n ddiweddarach (e.e. defnydd o gerbyd Cyngor heb ei farcio).

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

- 7.1. Mae'r cynigion ynglŷn â phrosesau ac adnoddau yn weithredol eu natur ac wedi'u dirprwyo i'r Pennaeth Gwasanaeth, felly nid oedd cwblhau Asesiad o'r Effaith ar Les yn cael ei ystyried yn angenrheidiol.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

- 8.1. Fe wnaed llawer iawn o waith ymgynghori yn rhan o ddatblygu'r cynigion hyn, ar draws sawl gwasanaeth o fewn y Cyngor. Mae gwaith ymgynghori hefyd wedi'i

wneud yn rhanbarthol i sicrhau ein bod yn dysgu o'r arfer orau. Yn dilyn datblygu'r cynigion, mae adroddiadau wedi mynd ger bron yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth ac i Gyfarfod Briffio'r Cabinet. Mae'r adroddiad hwn i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau yn rhan o'r cam nesaf o ymgynghori â'r aelodau'n ehangach.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Mae'r costau ac effeithiau ariannu wedi'u nodi yn Adran 6.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Bwriad gweithredu yn y maes hwn yw lleihau'r risg o amhariadau ar gymunedau preswyl a busnes gan hefyd fynd i'r afael â risgiau i les Teithwyr.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

11.1 Mae'r cynigion sydd wedi'u disgrifio yn yr adroddiad hwn yn rhai gweithredol eu natur ac wedi'u dirprwyo i'r Pennaeth Gwasanaeth. Mae crynodeb o'r fframwaith deddfwriaethol ehangach a chanllawiau LIC yn ymwneud â delio â gwerysilloedd diawdurdod wedi'i gynnwys yn adrannau 4.3 a 4.4.

11.2 Adran 21 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 ac Adran 7.4 o Gyfansoddiad y Cyngor.